

DENNÍ MOTÝLI

Šlapanických slepenců

Jihomoravský kraj

Upozornění

**Publikaci je třeba prohlížet po celých dvoustranách.
V případě většího zvětšení fotografií na obrazovce
není zajištěna jejich optimální kvalita.**

Foto na titulní straně obálky:

Terasa pod skalnatou stěnou na Horce s kolonií modráška černolemého

Foto na zadní straně obálky:

Ohniváček černokřídlý

Publikace byla zpracována na základě
Smlouvy o dílo s Jihomoravským krajem

Zpracoval

Josef a Karla MARTIŠKOVI

Český svaz ochránců přírody

základní organizace Brněnsko

Pustiměřské Prusy 103, 683 21 Pustiměř

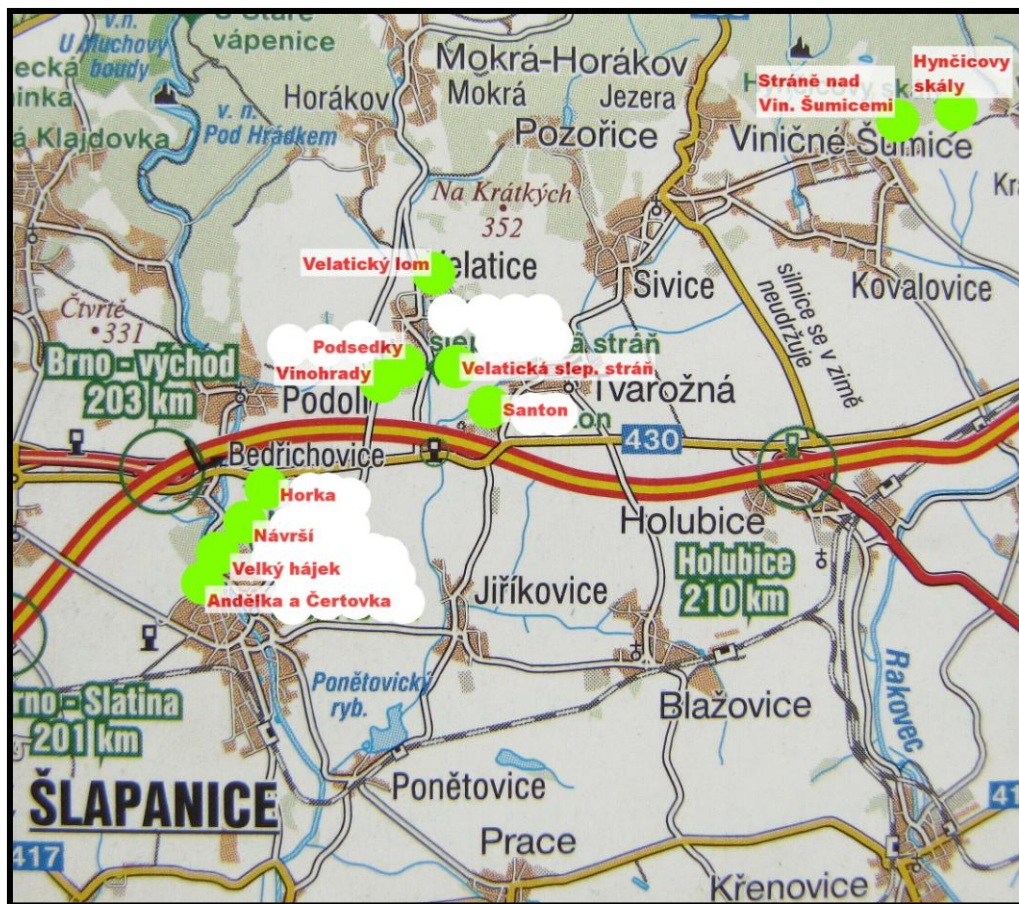
Červen 2012

OBSAH

Úvodem	9
Přehled zjištěných druhů	11
Andělka a Čertovka	13
Velký hájek	15
Návrší	21
Horka	27
Vinohrady	35
Podsedky s okolními sady	43
Velatický lom	57
Velatická slepencová strán	63
Santon	69
Hynčicovy skály	83
Stráně nad Viničními Šumicemi	85

Samec modráska tmavohnědého

Babočka kopřivová

Ohniváček černoskvrnný, nahoře samice

ÚVODEM

Materiál o denních motýlech Šlapanických slepenců je materiálem informativním a v žádném případě ho není možné považovat za výsledek systematických terénních průzkumů. Informace v něm obsažené pocházejí z víceméně jen příležitostně prováděných průzkumů či návštěv jednotlivých lokalit v posledních pěti letech 2008-2012. Přesto se nám podařilo zjistit 50 druhů denních motýlů. Tento výčet ale zcela jistě není kompletní nejen z hlediska celkového počtu druhů v celé oblasti, ale ani v rámci jednotlivých lokalit. Materiál má za cíl především upozornit na ještě stále přetrvávající bohatství denních motýlů v zájmové oblasti, kde je ještě stále možné mnohé z těchto krásných tvorů spatřit. Byť jde o území na první pohled biologicky chudé, tak zde přetrvaly především jedinečné lokality teplomilné květeny, které současně hostí i pestrhou faunu bezobratlých živočichů, která je však na rozdíl od květeny oproti minulosti už daleko chudší a značná část druhů už vymizela. Problematika přežívání bezobratlých živočichů je

daleko složitější a snižování početnosti zde pokračuje nadále. Takže i některé druhy zjištěných denních motýlů v relativně krátké době také ještě vyhynou.

*Perletovec
malý*

Přesto, že zájmová oblast nepatří k nějak atraktivním v souvislosti s populacemi denních motýlů, tak obsahuje tento materiál informace o výskytu 15 ohrožených druhů (v následujícím seznamu zvýrazněny zeleným písmem). Z nejzajímavějších zjištění můžeme uvést třeba tato: početná kolonie ostruháčka trnkového na Santonu, početné shromaždiště otakárků na Santonu, početnější populace modráska rozchodníkového na Velatické stráni a přežívání stejného druhu na malých izolovaných lokalitách Hynčicových skal a Velkého hájku, početná populace modráska jetelového v sadech v okolí Podsedků s vysokým zastoupením atraktivně zbarvených samic, přežívání okáče ovsového ve stráních nad Viničními Šumicemi, početná kolonie modráska černolemého na Horce a podobně.

Babočka paví oko

PŘEHLED ZJIŠTĚNÝCH DRUHŮ

V materiálu je zmíněno 50 druhů denních motýlů, které byly nalezeny v letech 2008-2012. Následující seznam obsahuje české a latinské názvy, charakter ohrožení a strany, na kterých je ten či onen druh vyobrazen na barevných fotografiích. Stupně ohrožení bez ČS ze zákona (OH – ohrožený druh), stupně ohrožení s ČS z Červeného seznamu bezobratlých (ZR – zranitelný druh, TO – téměř ohrožený druh).

Babočka admirál	<i>Vanessa atalanta</i>		70
Babočka bílé C	<i>Polygonia c-album</i>		70
Babočka bodláková	<i>Vanessa cardui</i>		41-42
Babočka kopřivová	<i>Aglais urticae</i>		7, 70
Babočka paví oko	<i>Inachis io</i>		10, 69
Babočka síťkovaná	<i>Araschnia levana</i>		71
Bělásek hrachorový	<i>Leptidea sinapis</i>	ČS zranitelný druh	34
Bělásek rezedkový	<i>Pontia daplidice</i>		34
Bělásek řepkový	<i>Pieris napi</i>		34
Bělásek řepový	<i>Pieris rapae</i>		33
Bělásek řeřichový	<i>Anthocaris cardamines</i>		90
Bělásek zelný	<i>Pieris brassicae</i>		33
Modrásek černolemý	<i>Plebejus argus</i>		28-32
Modrásek jehlicový	<i>Polyommatus icarus</i>		22-26
Modrásek jetelový	<i>Polyommatus bellargus</i>	ČS zranitelný druh	51-56
Modrásek kozincový	<i>Glaucopteryx alexis</i>	ČS zranitelný druh	19-20
Modrásek obecný	<i>Plebejus idas</i>	ČS zranitelný druh	37-38
Modrásek podobný	<i>Plebejus argyrognomon</i>		37-38
Modrásek rozchodníkový	<i>Scolitantides orion</i>	ČS zranitelný druh	16, 67-68, 84
Modrásek štírovníkový	<i>Cupido argiades</i>		36
Modrásek tmavohnědý	<i>Aricia agestis</i>		5, 18
Modrásek tolicový	<i>Cupido decoloratus</i>	ČS téměř ohrožený druh	81-82
Modrásek višňový	<i>Polyommatus thersites</i>	ČS zranitelný druh	39-40
Modrásek vikvicový	<i>Polyommatus coridon</i>		12, 49-50
Ohniváček černokřídý	<i>Lycena phlaeas</i>		87
Ohniváček černoskvrnný	<i>Lycena tityrus</i>		8, 88
Okáč bojínkový	<i>Melanargia galathea</i>		17
Okáč luční	<i>Maniola jurtina</i>		21, 93-94
Okáč ovsový	<i>Minois dryas</i>	ČS zranitelný druh	96
Okáč pohánkový	<i>Coenonympha pamphilus</i>		14, 92
Okáč prosíčkový	<i>Aphantopus hyperantus</i>		59
Okáč pýrový	<i>Pararge aegeria</i>		14
Okáč rosičkový	<i>Erebia medusa</i>		91
Okáč strdivkový	<i>Coenonympha arcania</i>		91
Okáč třeslicový	<i>Coenonympha glycerion</i>		92
Okáč voňavkový	<i>Brintesia circe</i>	ČS zranitelný druh	95

Okáč zední	<i>Lasiommata megera</i>		72
Ostruháček březový	<i>Thecla betulae</i>		78
Ostruháček jilmový	<i>Satyrrium w-album</i>	ČS zranitelný druh	77
Ostruháček kapiniový	<i>Satyrrium acaciae</i>	ČS zranitelný druh	44
Ostruháček ostružinový	<i>Callophrys rubi</i>		89
Ostruháček švestkový	<i>Satyrrium pruni</i>		48
Ostruháček trnkový	<i>Satyrrium spini</i>	ČS zranitelný druh	44, 79-80
Otakárek fenyklový	<i>Papilio machaon</i>	ohrožený druh	73
Otakárek ovocný	<i>Iphiclidides podalirius</i>	ohrožený druh	74-76
Perleťovec malý	<i>Issoria lathonia</i>		9, 61-62
Perleťovec nejmenší	<i>Boloria dia</i>		60
Perleťovec stříbropásek	<i>Argynnis paphia</i>		64-66
Žlutásek	<i>Colias sp.</i>		47
Žlutásek jižní	<i>Colias alfacaenienis</i>	ČS zranitelný druh	-
Žlutásek řešetlakový	<i>Gonepteryx rhamni</i>		90

Samec modráška vikvicového

ANDĚLKA A ČERTOVKA

Přírodní památka Andělka a Čertovka je po většině území porostlá listnatým lesem a jen v několika plošně omezených místech (pod Puštorem, Andělka, u parku) prosperují teplomilné trávníky s roztroušenými dřevinami. Jen tyto plošně omezené plochy poskytují vhodné podmínky pro život denních motýlů. Zjištěny zde byly v posledních letech jen obecně rozšířené a na stanoviště nenáročné druhy jako je modrásek jehlicový (*Polyommatus icarus*), okáč luční (*Maniola jurtina*), okáč pohánkový (*Coenonympha pamphilus*), okáč bojínkový (*Melanargia galathea*), okáč pýrový (*Pararge aegeria*), bělásek zelný (*Pieris brassicae*), bělásek řepový (*Pieris rapae*), babočka paví oko (*Inachis io*), babočka kopřivová (*Aglais urticae*) nebo perleťovec malý (*Issoria lathonia*). Uváděn je z území ostruháček švestkový (*Satyrium pruni*), jehož výskyt se však v posledních letech nepodařilo ověřit. Vzácně bývá v území sledován perleťovec stříbropásek (*Argynnis paphia*), pravidelně pod Puštorem otakárek ovocný (*Iphiclides podalirius*).

Území není v rámci Šlapanických slepenců významnou lokalitou denních motýlů.

Drobný
okáč pohánkový
 patří
 k nejrozšíř
 enějším
 denním
 motýlům.
 Nejinak je
 tomu i na
 Šlapanic-
 ku, kde se
 s ním mů-
 žeme se-
 tkat na
 všech
 lokalitách
 teplomil-
 ných
 trávníků.

Okáč pýrový je lesním druhem, ale pravidelně žije i v lesních ostrůvcích uprostřed odlesněné zemědělsky využívané krajiny. Setkat se s ním můžeme nejen zde, ale například i na Santonu nebo v lesních okrajích podél horní hrany svahů nad Viničnými Šumicemi.

VELKÝ HÁJEK

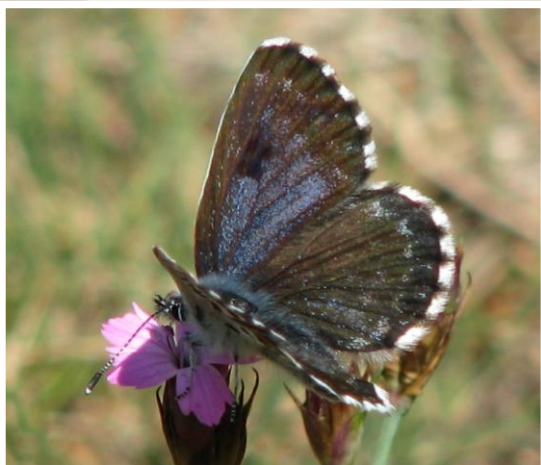
Přírodní památka Velký hájek je prakticky po celém území porostlá listnatým lesem a jen v plošně omezené světlině nad silnicí prosperují teplomilné travníky s roztroušenými keři. Jen tato plošně omezená plocha poskytuje vhodné podmínky pro život denních motýlů. Charakteristický je modrásek jehlicový (*Polyommatus icarus*), okáč pohánkový (*Coenonympha pamphilus*), okáč luční (*Maniola jurtina*) a okáč bojínkový (*Melanargia galathea*). Jen v některých letech zde bývá pozorován modrásek tmavohnědý (*Aricia agestis*), mající zde bohaté porosty živného devaterníku velkokvětého (*Helianthemum grandiflorum*). Vzácně bývá na světlině pozorován perleťovec stříbropásek (*Argynnis paphia*).

Zajímavostí světliny je přetrvávající výskyt modráška rozchodníkového (*Scolitantides orion*) na malé a totálně izolované lokalitě. Zdá se neuvěřitelné, že zde tento druh dodnes stále přežívá. Ojedinělý motýl zde byl pozorován i na jaře 2012. Jeho fotografie je uvedena na další straně.

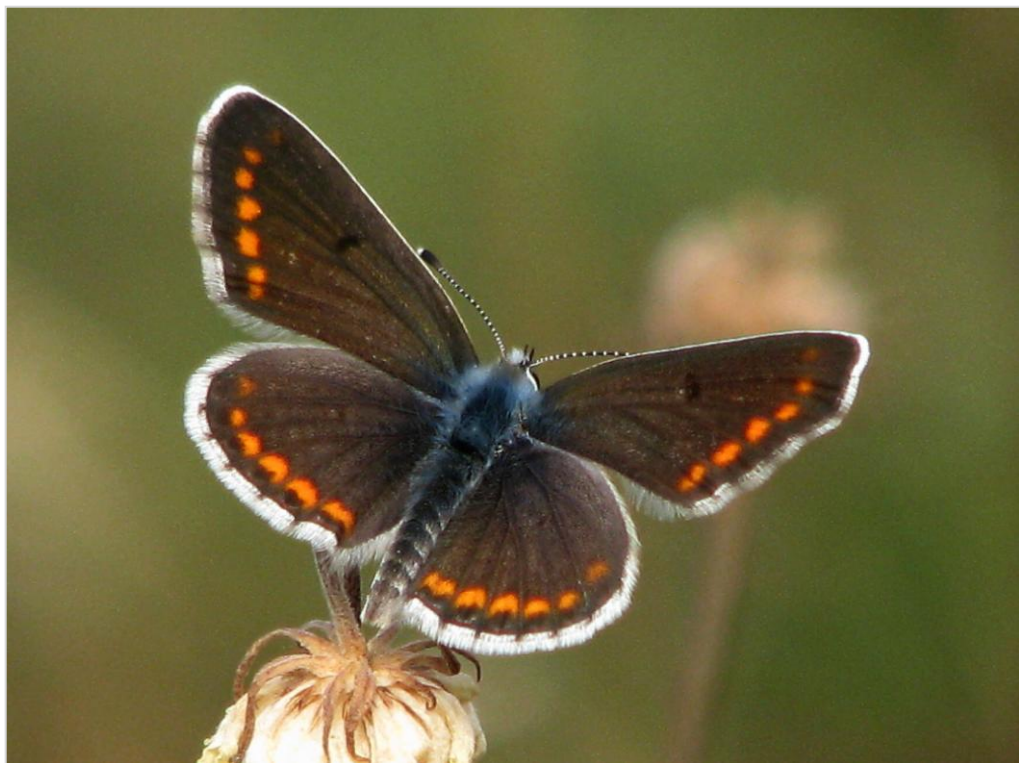
Území je v rámci Šlapanických
slepenců zajímavou lokalitou
denních motýlů v souvislosti s
přežíváním zranitelného mod-
ráska rozchodníkového (*Scoli-
tantides orion*).

Okáč bojínkový je dalším druhem okáče, který je dodnes v krajině plošně rozšířen, a setkáváme se s ním na většině travnatých ploch. Také na zdejších výchozech Šlapanických slepenců patří k charakteristickým a díky nápadnému zbarvení nepřehlédnutelným zjevům.

Drobný **modrásek tmavohnědý** nebývá při vycházkách příliš k vidění. Je drobnoučký, nenápadně hnědě zbarvený a navíc není žádným vytrvalým letcem jako ostatní druhy modrásků. Posedává na místě a hájí své teritorium, přičemž jen krátce a bleskurychle vyletuje za jinými v blízkosti se pohybujícími motýly.

Jižně na Velký hájek navazuje rozsáhlý komplex sadů a zahrad, který je dnes ve velkých plochách ponechán svému osudu, takže tu najdeme místy pestrá mozaiku volných travnatých ploch (dlouhodobě nekosených nebo pravidelně kosených), místy s roztroušenými dřevinami, nebo dřevinných porostů. V rozsáhlém komplexu žije řada druhů denních motýlů. Charakteristický je v komplexu modrásek jehlicový (*Polyommatus icarus*) nebo okáč luční (*Maniola jurtina*). Ze vzácnějších druhů stojí za zmínku zjištění zranitelného modráska kozincového (*Glaucopsyche alexis*) nebo ostruháčka trnkového (*Satyrion spinii*).

*S **modráskem kozincovým** se na Šlapanických slepencích setkáváme jen vzácně, téměř výhradně jednotlivě a často na jednotlivých lokalitách ne pravidelně každým rokem.*

V posledních letech jsme ho sledovali kromě zdejších starých sadů i na Horce, Vinohradech nebo ve Velatickém lomu. Druh má nezaměnitelnou kresbu spodní strany křídel.

Samice

NÁVRŠÍ

Přírodní památka Návrší je izolovanou malou lokalitou uprostřed polí s nevelkými porosty teplomilných trávniků, takže nejde o nějak více vyhledávanou lokalitu denními motýly, se kterými se zde nesetkáváme při každé návštěvě, ale jen nepravidelně. Pouze jednotlivě bývají zastíženy některé v krajině nejrozšířenější druhy jako je modrásek jehlicový (*Polyommatus icarus*), okáč pohánkový (*Coenonympha pamphilus*) nebo okáč luční (*Maniola jurtina*).

Území není v rámci Šlapanických slepenců významnou lokalitou denních motýlů.

Samice okáče lučního

Modrásek jehlicový patří mezi nejrozšířenější denní motýly, se kterými se můžeme dodnes setkávat téměř kdekoli, kde jsou v krajině nějaké travnaté plochy. Druh je zdaleka nejrozšířenějším modráskem. Setkáváme se s ním na všech zdejších lokalitách Šlapanických slepenců, často ve větších počtech. Zatímco samci jsou shora prakticky jeden jako druhý, tak

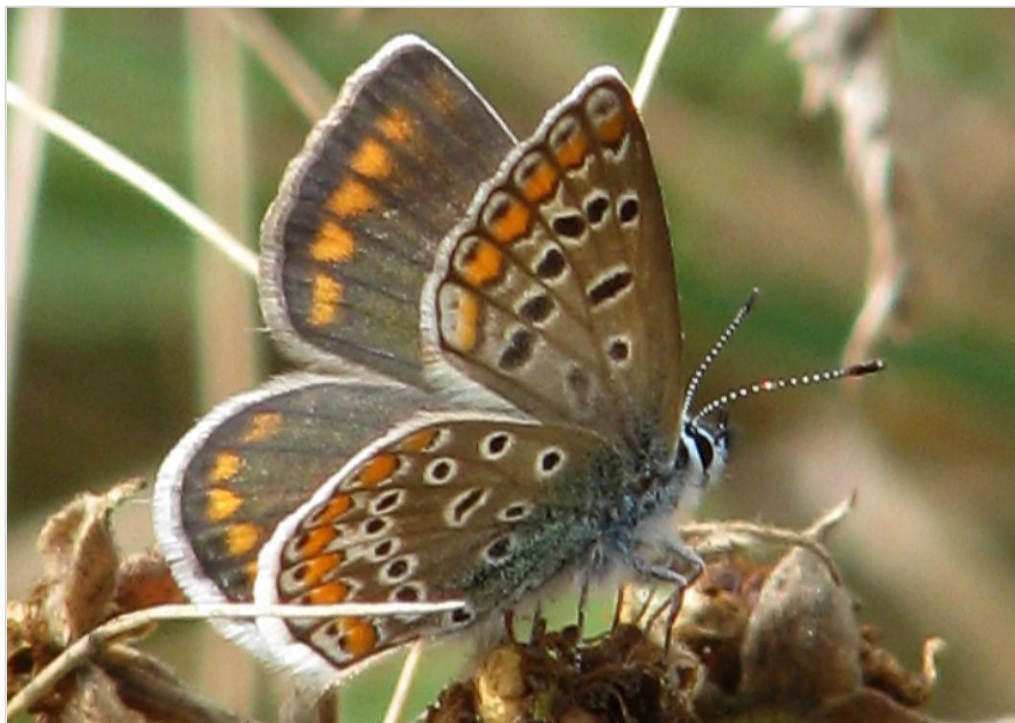
zbarvení samic je daleko pestřejší. Zpravidla jsou sice hnědavé s více nebo méně nápadnými oranžovými skvrnami po vnějším obvodu křídel, ale občas objevíme samice vybarvené neobyčejně barevně – dále uvedené fotografie nás jistě přesvědčí, abychom i tomuto dodnes ještě stále běžně rozšířenému druhu věnovali při vycházkách do zdejších lokalit teplomilných trávníků dost pozornosti. Nejednou můžeme být odměněni objevním skutečného barevného skvostu.

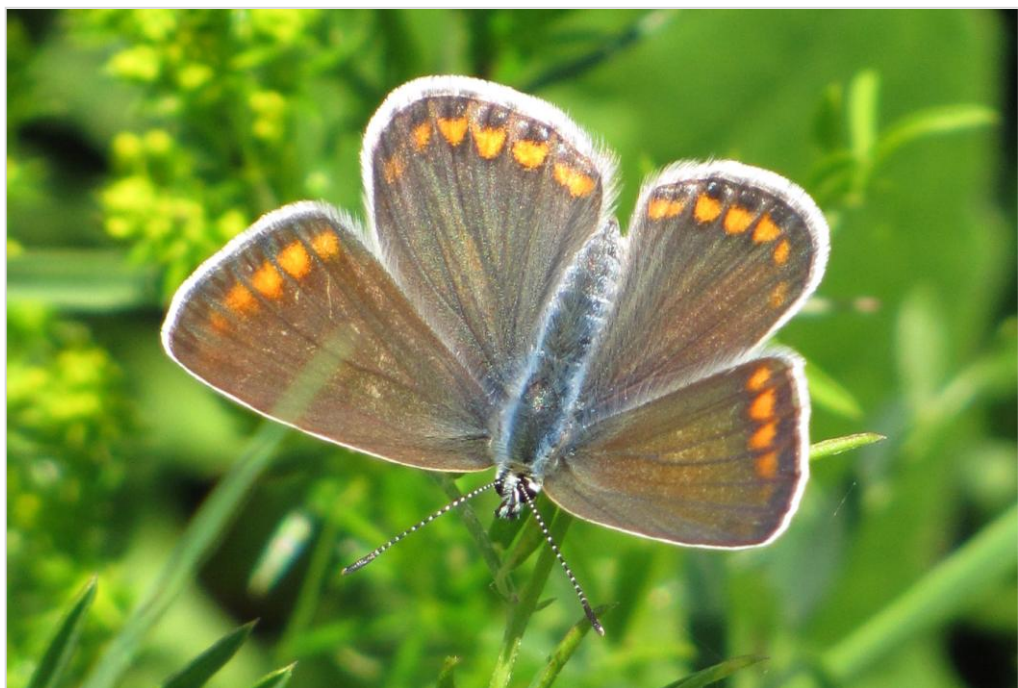
Samec

Samice

Každá samice modráška jehlicového je nádherná. Zvláště pokud se nám ji podaří spatřit z boku s pootevřenými křídly a navíc dobře po slunci nebo trochu proti němu. Zvláště působivé pak bývá prosvitání jasně oranžových skvrn po vnějším obvodu křídel.

Některé samice modrásky jehlicového jsou fascinující. Zvláště pokud je objevíme čerstvé – hned po vylíhnutí a bude na ně svítit slunce.

HORKA

Přírodní památka Horka s rozsáhlými plochami teplomilných trávníků s roztroušenými dřevinami je bohatou lokalitou denních motýlů. Jejich výskyt je dnes v rámci celého území soustředěn téměř výhradně do terasy pod skalnatou stěnou bývalého kamenolomu. Už více než pět let je tu přítomnost denních motýlů zohledňována v rámci každoročního kosení travnaté terasy. Kosení je prováděno mozaikovitě v posunutých termínech a s každoročním vynecháváním některých ploch. Nejpočetněji jsou dnes na terase zastoupeni modráci, kterých zde bylo v posledních letech zjištěno 6 druhů. Především zde žije početná kolonie modráska černolemého (*Plebejus argus*) čítající až stovky dospělců a početnější je i výskyt modráska jehlicového (*Polyommatus icarus*). Pravidelně bývá sledován modrásek štírovníkový (*Cupido argiades*) a zpravidla jen v některých letech modrásek jetelový (*Polyommatus bellargus*), modrásek kozincový (*Glaucopsyche alexis*) nebo modrásek obecný/podobný (*Plebejus idas/argyrognomon*).

Území je v rámci Šlapanických slepenců významnou lokalitou denních motýlů - modrásků.

V posledních letech jsme na terase sledovali celou řadu dalších druhů: okáč pohánkový (*Coenonympha pamphilus*), okáč luční (*Maniola jurtina*), okáč bojínkový (*Melanargia galathea*), okáč zední (*Lasiommata megera*), otakárek ovocný (*Iphiclides podalirius*), perleťovec malý (*Issoria lathonia*), babočka paví

oko (*Inachis io*), babočka bodláková (*Vanessa cardui*), babočka kopřivová (*Aglais urticae*), bělásek zelný (*Pieris brassicae*), bělásek řepový (*Pieris rapax*), bělásek řepkový (*Pieris napi*) nebo bělásek rezedkový (*Pontia daplidice*). Vzácně byl pozorován okáč voňavkový (*Brintesia circe*) a bělásek hrachorový (*Lepidea sinapis*).

Samci modráška černo-
lemého mají nápadný ši-
roký tmavý lem shora na
modrých křídlech.

Zajímavá a působivá pozoro-
vání můžeme prožít na
terase pod skalnatou stě-
nou s početnou populací
stovek dospělců **modrás-
ka černolemého**. Vychá-
zející slunce začíná ráno
na louku stíněnou vysokou
stěnou svítit až daleko
později. Motýli nocují v
některých v rámci kosení
ponechávaných bujných a

vysokých porostech, ve kterých můžeme ještě před nástupem slunečních paprsků sledovat až stovky modrásků na stéblech trávy se sevřenými křídly. Zjevně se pomalu pohybují vzhůru z nižších hustších partií, ve kterých strávili noc. Současně můžeme z jednoho místa vidět desítky motýlů. Nejprve nejsou příliš plaší a snesou naše přiblížení bez problémů. Vzduch se však postupně prohřívá a motýli jsou stále citlivější a brzy po sebemenším náznaku nebezpečí přeletují, zpravidla však jen nedaleko. Žádné delší přelety. Jakmile začnou sluneční paprsky přímo porosty prohřívát, tak se situace rychle mění a modrásci začínají svá křídla rozevírat a nastavovat slunci a stále častěji přeletují na větší a větší vzdálenosti. Se silícím prohříváním se brzy téměř všichni stěhují do sousedních nízkých nedávno pokosených ploch, ve kterých se dají mnohde nalézt jejich nejoblíbenější živné rostliny – nízké žluté kvetoucí štírovníky růžkaté (*Lotus corniculatus*) a brzy se v nich „tetelí“ doslova hejna drobných modrásků, samců i samic. Samci jsou daleko pohyblivější, samice často zalézají do porostů a hledají rostliny, na které by nakladly vajíčka. Občas narazíme na pářící se dvojici a nezdá se, že samice dotírají další a další samci. Motýli, kteří se zrovna nevěnují namlouvání či páření se ve velkém slétají na porost šalvěji za nektarem a jen na dvou třech čtverečných metrech těchto rostlin zastihneme současně až kolem 50 modrásků. Život motýlů zase jede na plno. Pokud však slunce zase zakryjí mraky, tak se motýli vrací do „nočních“ porostů a s blížícím se deštěm jich s ochlazením rychle ubývá. Musí se ukrýt před nadcházející „pohromou“. Jejich křídla jsou zase sevřená, ale jakmile déšť pomine, tak se vše opakuje. Slunce ale už má daleko větší sílu a svítí na celou terasu, takže vše probíhá daleko rychleji než ráno.

Štírovník růžkatý

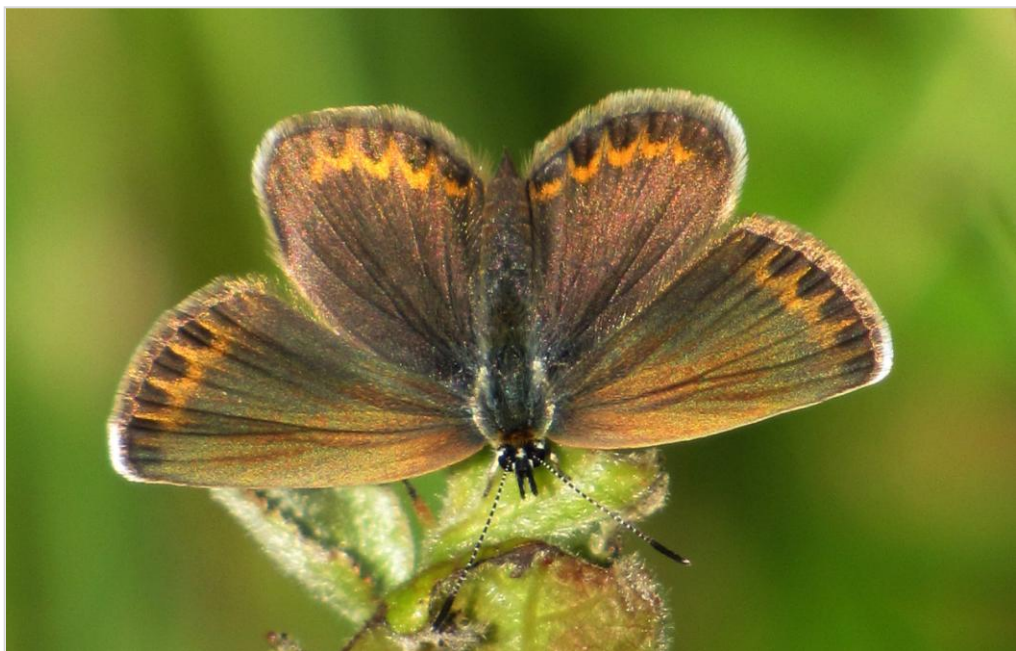

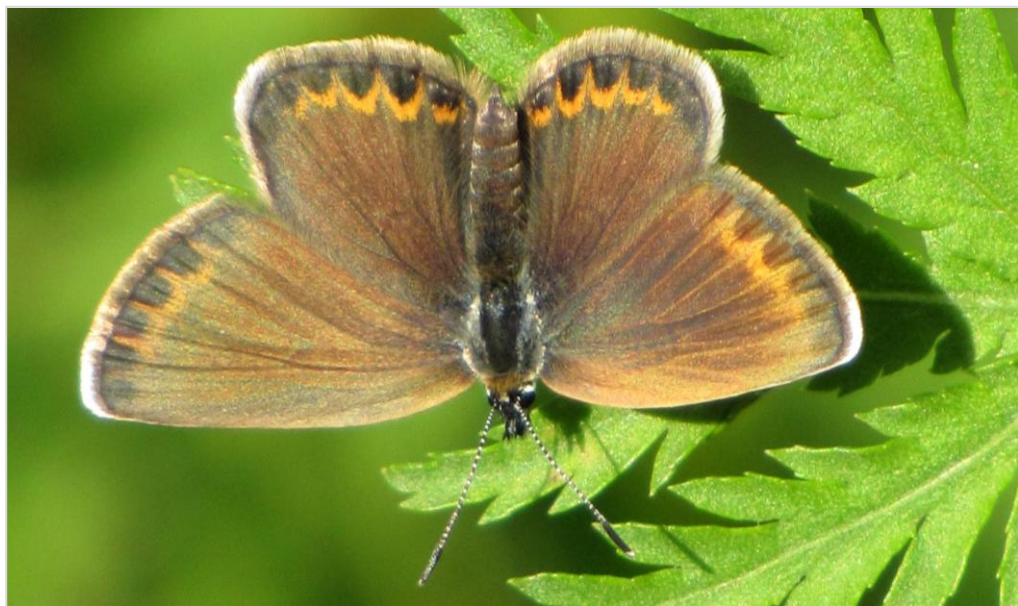
*Nahoře vlevo samec, vpravo samice modráška černolemého
Dole vpravo samec, vlevo samice modráška černolemého*

Pokud zdejší kolonii navštívíme, tak se můžeme nejlépe během časných raních nebo pozdějších hodin odpoledních, kdy dopadají sluneční paprsky zešikma, stát svědky fascinující podívané. Musíme ale objevit nějakou čerstvě vylíhnutou samici a pozorně ji sledovat. Pokud bude na slunci, tak budeme žasnout nad proměnami svrchního zbarvení křídel v závislosti na úhlu dopadu slunečního svitu měnícího se při otáčení na květech nebo svírání a rozevírání křídel. Od hnědavých, přes kovově modravé až po stříbrně lesklé odstíny.

Největším je **bělásek
zelný**

Bělásek řepový
je daleko menší

Při každé vycházce do
zdejších lokalit teplo-
milných trávníků spat-
říme nějaké bělásky,
kteří jsou díky svému
zbarvení velmi nápad-
ní.

Bělásek řepkový

Bělásek rezedkový

Bělásek hrachorový je nejvzácnějším běláskem zdejších výchozů Šlapanických slepenců. Je velmi drobný a prakticky nikdy nerozevře křídla.

VINOHRADY

Přírodní památka Vinohrady je tvořena nevelkým ostrůvkem teplomilných travníků s roztroušenými dřevinami uprostřed polí. V území byla v posledních letech zjištěna řada denních motýlů. Nejvíce jich bývá k vidění v západním svahu směrem k silnici a na jeho dolním konci navazující zatravněné plochy před více lety. Pro populace denních motýlů jsou v dnešní krajině nezastupitelné i docela malé lokality. Sice v nich často nemohou trvale žít celé populace, ale jsou důležité pro migraci jedinců nebo krátkodobě přežívání populací. Mohou tak sehrávat nezastupitelnou roli v genetickém propojování vzdálenějších populací, které by se bez těchto „nášlapných“ kamenů ocitly v izolaci. Takže pozornost si zasluhuje každá drobná lokalita vhodná pro život denních motýlů. Nemusí hostit mnoho druhů ani silné populace. Mohou však zásadně ovlivňovat přežívání druhů v krajině. Takovým místem jsou i zdejší Vinohrady, vyznačující se především bohatým výskytem modrásků, kterých tu bylo v posledních letech zjištěno už 9 druhů: modrásek jehlicový (*Polyommatus icarus*), modrásek jetelový (*Polyommatus bellargus*), modrásek vikvicový (*Polyommatus coridon*), modrásek vičencový (*Polyommatus thersites*), modrásek tmavohnědý (*Aricia agestis*), modrásek štírovníkový (*Cupido argiades*), modrásek kozincový (*Glaucopsyche alexis*), modrásek černolemý (*Plebejus argus*) a modrásek obecný/podobný (*Plebejus idas/argyrognomon*).

Území je v rámci Šlapanických slepenců významnou lokalitou denních motýlů - modrásků.

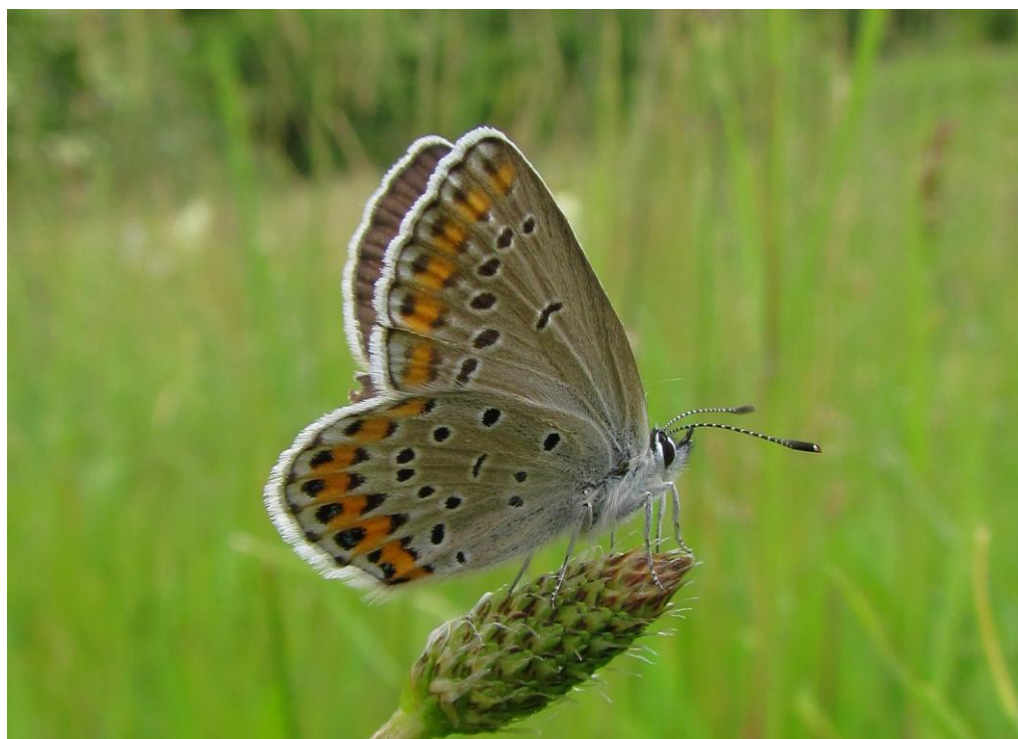
Modrásek štírovníkový bývá na lokalitách nenápadným druhem, který často uniká pozornosti. Žije však na většině zdejších lokalit teplomilných travníků.

Modrásek obecný/podobný patří k nejvzácnějším modráskům zdejších lokalit teplomilné květeny. Oba druhy se nedají vizuálně vzájemně rozlišovat. Početněji se nám ho v posledních letech nepodařilo objevit nikde. Dospělci patří k nejkrásněji zbarveným modráskům, zvláště při pohledu z boku.

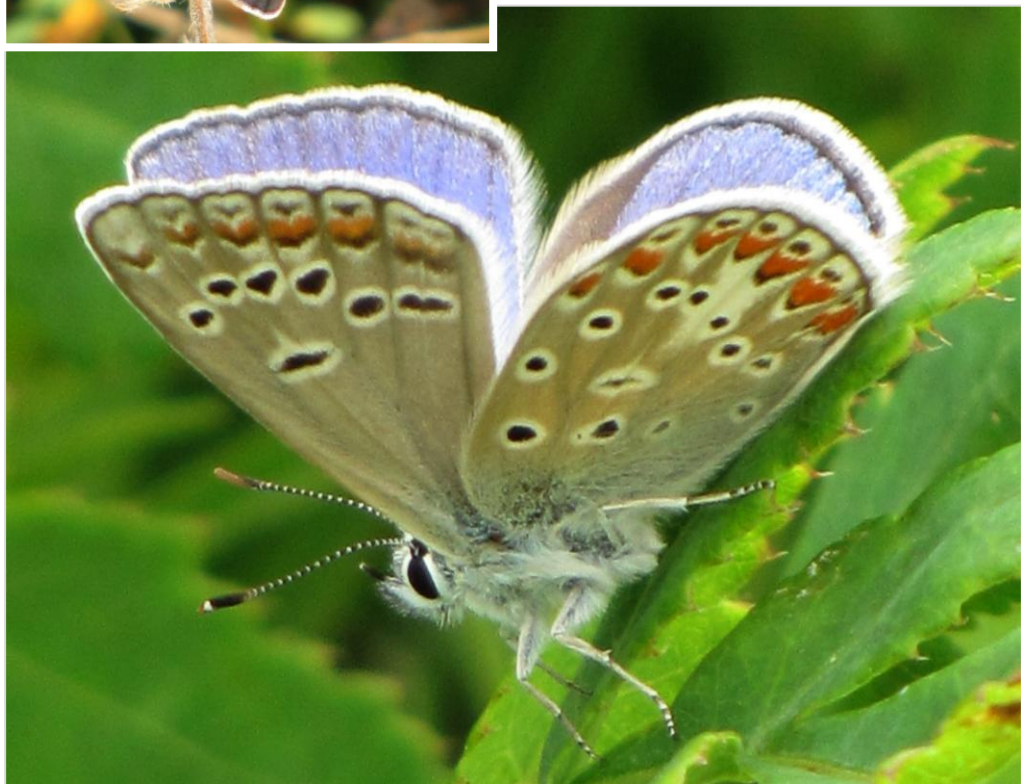
Samice

Vičenec (Onobrychis sp.) patří na zdejších lokalitách teplomilné květeny ke vzácným rostlinám a početněji roste prakticky jen zde na Vinohradech. Vičenec

je jedinou živnou rostlinou housenek **modráska vičencového**, se kterým se tu můžeme vzácně setkat. Shora jsou samci i samice k nerozeznání od modráska jehlicového. Rozdílem je absence kořenového oka (skvrny) v dolní polovině předních křídel odspodu. Aby byla jeho absence však průkazná, musí mít motýl co nejvíce rozevřená křídla.

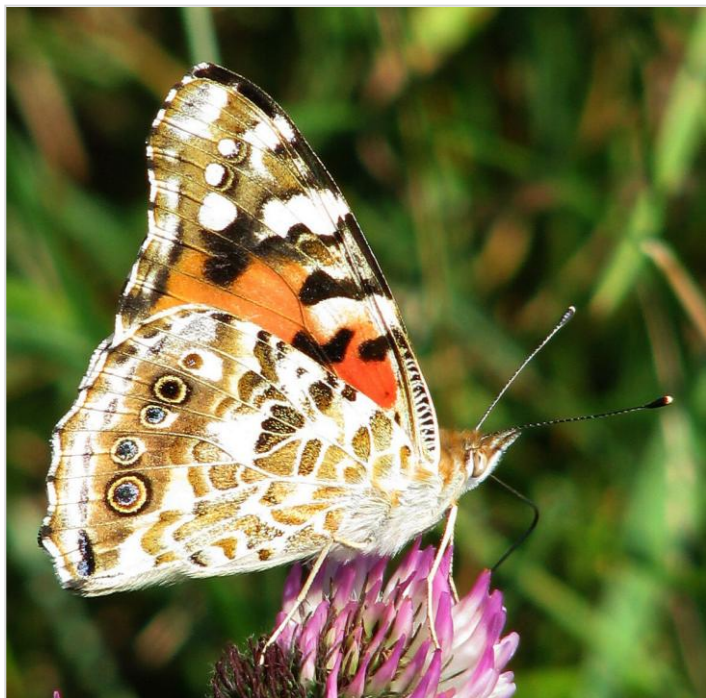
V posledních letech jsme v území sledovali i některé další druhy jako je okáč pohánkový (*Coenonympha pamphilus*), okáč třeslicový (*Coenonympha glycerion*), okáč luční (*Maniola jurtina*), okáč bojinkový (*Melanargia galathea*), perleťovec malý (*Issoria lathonia*), perleťovec nejmenší (*Boloria dia*) nebo babočka bodláková (*Vanessa cardui*). Občas se tu v létě setkáme s velkým okáčem voňavkovým (*Brintesia circe*). Dříve uváděný okáč ovsový (*Minois dryas*) zde nebyl už více let zastížen.

Babočka bodláková

u nás nezimuje, ale dospělci k nám každým rokem během května přilétají ze Středomoří a následně se u nás rozmnožují. V některých letech se v květnu objevují v obrovských počtech. I zde na Šlapanicku bylo možné před několika lety pozorovat tisíce motýlů. Druh je obyvatelem otevřené zemědělsky využívané krajiny kladoucí vajíčka především na pcháče (*Cirsium* sp.) a bodláky (*Carduus* sp.).

PODSEDKY S OKOLNÍMI SADY

Významný krajinný prvek Podsedky je tvořen travnatým ladem na podkladu kulmských slepenců s roztroušenými dřevinami, které se však stále rychleji na úkor původně volných prosluněných ploch rychle rozrůstají a zdejší jedinečná teplomilná květena tak postupně ustupuje a volných ploch, na kterých může prosperovat, zde už bohužel příliš nezůstává. Se zárůstem původně volných prosluněných travnatých ploch bohužel ubývá i hmyzu včetně denních motýlů. Zajímavostí v souvislosti s denními motýly je společný výskyt ostruháčka kapnicového (*Lycaena acaciae*) a trnkového (*Lycaena spinii*).

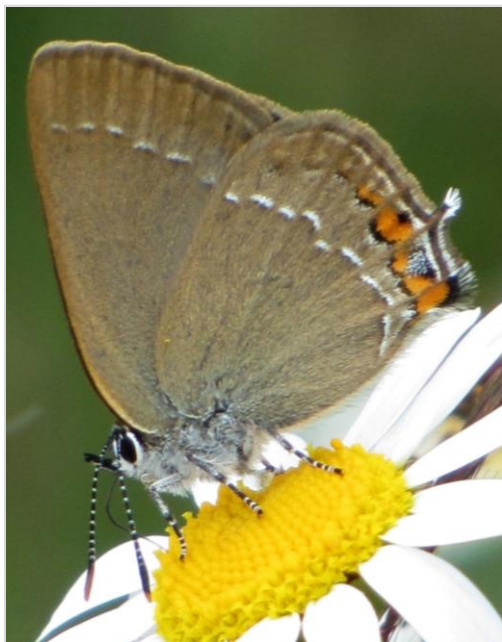
Celé území je v rámci Šlapanických slepenců snad nejvýznamnější lokalitou denních motýlů, mimo jiné s početnou populací modráska jetelového (*Polyommatus bellargus*) vč. vysokého zastoupení atraktivně zbarvených samic a koloniemi několika druhů ostruháčků.

Zatímco housenky **ostruháčka kapinického** se neobejdou bez listů keřů trnky obecné (*Prunus spinosa*), tak housenky ostruháčka trnkového jsou závislé na přítomnosti keřů řesetláku počistivého (*Rhamnus catharticus*).

Ostruháček trnkový

Východně a severovýchodně navazuje na Posedky rozsáhlý komplex ovocných sadů s převahou meruněk, ale také třešní a jabloní a najdeme i ořešák, hrušni nebo mandloň. Nemalé plochy bývalých sadů jsou už dlouho opuštěné a zarostlé náletovými dřevinami s převahou akátu, ale ještě stále velké plochy jsou udržovány a koseny. Interiéry starých ovocných sadů bývají neobyčejně malebné a působivé. Jakoby z jiného světa vzhledem k dnešnímu převažujícímu stavu zemědělsky využívané krajiny. Zvláště v době jarního rozkvětu nebo na podzim. V extenzivně obhospodařovaných sadech bývají druhově pestré travnaté porosty s ohroženými rostlinami, hnízdí mizející druhy ptáků nebo žijí pestrá společenstva bezobratlých živočichů. Zbytky kdysi „nekonečných“ ovocných sadů jsou tak v dnešní nezastupitelné pro přežívání mnoha druhů organismů.

Rozsáhlý komplex sadů je ve zdejším kraji jedinečnou lokalitou denních motýlů. Najdeme tu kolonie ostruháčka švestkového (*Lycaena pruni*), hojně se vyskytuje okáč bojínkový (*Melanargia galathea*), okáč luční (*Maniola jurtina*), okáč pohánkový (*Coenonympha pamphilus*), okáč třeslicový (*Coenonympha glycerion*) nebo okáč prosičkový (*Aphantopus hyperantus*), pravidelně i

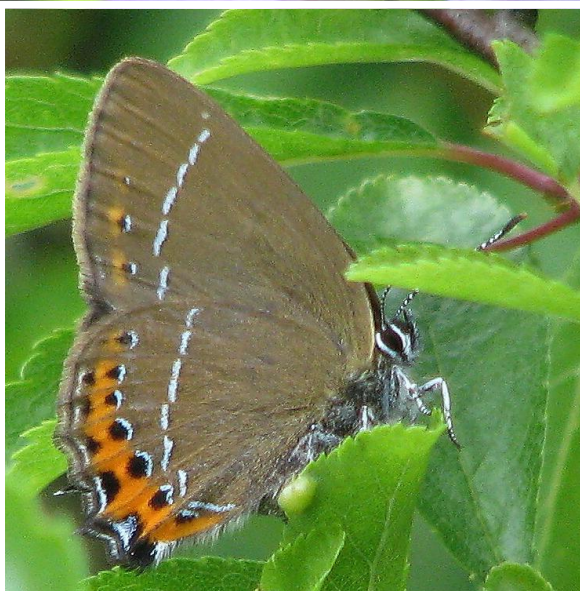
velký okáč voňavkový (*Brintesia circe*). Zvláště v létě a jeho koncem se tu hojně vyskytují žlutásci rodu *Colias*, kteří se v terénu od sebe vizuálně v zásadě nedají rozlišit. Nejvzácnějším z nich je žlutásek jižní (*Colias alfacariensis*). Pravidelným zjevem zde bývá otakárek ovocný (*Iphiclides podalirius*), perleťovec malý (*Issoria lathonia*) nebo perleťovec nejmenší (*Boloria dia*).

Žlutásci rodu *Colias*

Kolonie **ostruháčka švestkového** žijí především v korunách švestek. Pokud je spatříme, tak vypadají nápadně tmavě. Charakteristicky trhavě polují nad korunami dřevin nebo uvnitř nich. Nepříliš hojně zalehují i na kvetoucí rostliny v nejbližším okolí kolonií za nektarem.

Travnaté sady jsou hojně osídleny modrásky: jehlicovým (*Polyommatus icarus*), tmavohnědým (*Aricia agestis*), tolicovým (*Cupido decoloratus*), štírovníkovým (*Cupido argiades*) nebo černolemým (*Plebejus argus*). V létě jistě nepřehlédneme dospělé zdejší početné populace modráska vikvicového (*Polyommatus coridon*).

Samci
modráska
vikvicového
jsou v terénu
velmi nápad-
ní

*Vlevo samec, vpravo samice modráška vikvicového,
dole samice*

Chloubou rozsáhlého komplexu sadů je početná populace modráška jetelového (*Polyommatus bellargus*), jehož některé samice bývají atraktivně vybarveny a právě zde je zastoupení takových fascinujících motýlů nebývale vysoké, až polovina. Každá druhá samice, na kterou narazíme je atraktivně vybarvená.

Samec shora a z boku

Samice

*Mnohé samice
modráška jetelo-
vého jsou ve zdej-
ších sadech vy-
barveny doslova
neuvěřitelně*

VELATICKÝ LOM

Významný krajinný prvek Velatický lom je tvořen rozsáhlým komplexem tep-lomilných travníků ve svazích na podloží kulmských slepenců s mozaikou roztroušených dřevin, ovocných sadů, bývalého kamenolomu nebo drobných skalních výchozů. Území je bohatou lokalitou denních motýlů, například s modráskem kozincovým (*Glaucopsyche alexis*), modráskem jehlicovým (*Polyommatus icarus*), modráskem jetelovým (*Polyommatus bellargus*), modráskem tmavohnědým (*Aricia agestis*), okáčem prosičkovým (*Aphantopus hyperantus*), okáčem lučním (*Maniola jurtina*), okáčem voňavkovým (*Brintesia circe*), okáčem bojinkovým (*Melanargia galathea*), okáčem pohánkovým (*Coenonympha pamphilus*), okáčem třeslicovým (*Coenonympha glycerion*), perleťovcem nejmenším (*Boloria dia*), perleťovcem malým (*Issoria lathonia*) nebo běláskem hrachorovým (*Leptidea sinapis*).

Území je v rámci Šlapanických slepenců významnou lokalitou denních motýlů.

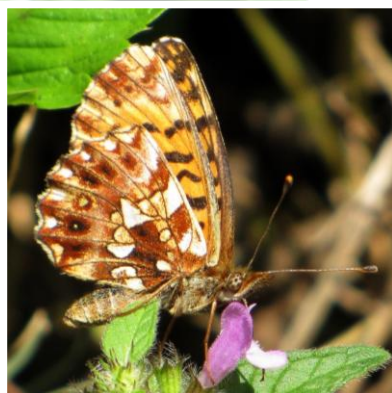

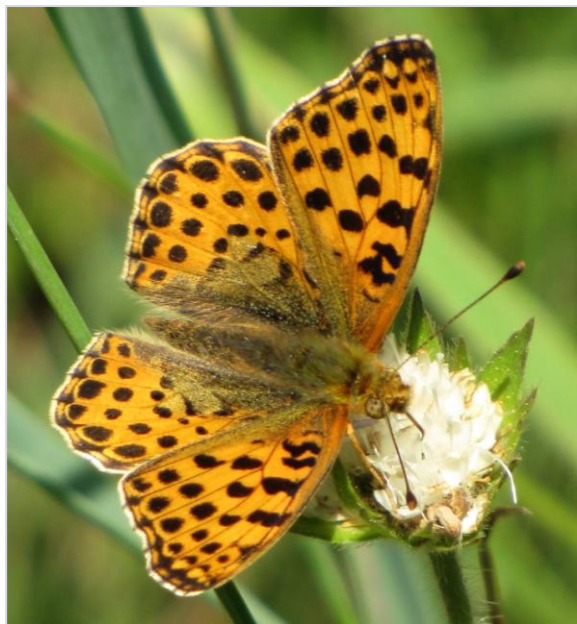
Okáč prosičkový

Perletovec nejmenší je velmi drobným a neposedným motýlkem, se kterým se setkáváme ve zdejších teplomilných trávnicích zcela pravidelně. Nejen zde, ale i na Santonu, Vinohradech nebo nad Viničními Šumicemi.

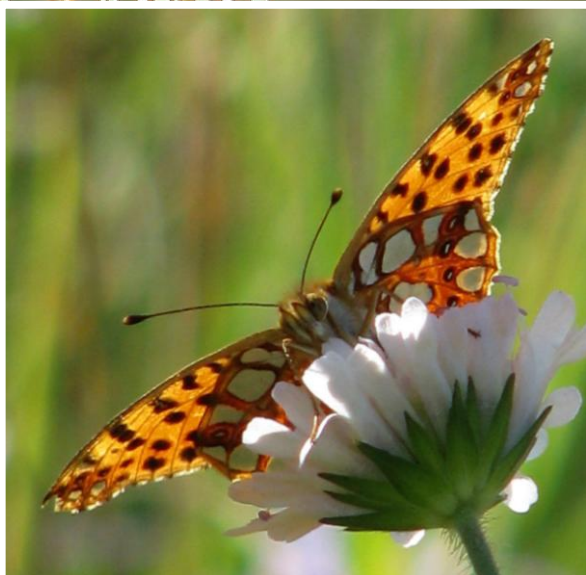

Perleťovec malý je nejrozšířenějším perleťovcem, se kterým se setkáváme v otevřené zemědělsky využívané krajině v nejrozumnějších travnatých plochách. Běžně je k vidění i na Šlapanicce. Pravidelně třeba na Vinohradech, Santonu nebo nad Viničními Šumicemi, ale narazit na něho můžeme prakticky kdekoli, kde jsou nějaké travnaté plochy.

Jedinečná je spodní strana křídel motýlů perleťovce malého s velkými bílými perleťovými skvrnami

VELATICKÁ SLEPENCOVÁ STRÁŇ

Přírodní památka Velatická slepencová stráž je tvořena rozsáhlým komplexem teplomilných trávníků s roztroušenými dřevinami ve skalnatých svazích z kulmských slepenců. Ve svazích jsou četné skalní výchozy, od docela drobných skalek až po několik metrů vysoká skaliska.

Území je v rámci Šlapanických slepenců významnou lokalitou denních motýlů s početnější populací modráska rozchodníkového (*Scolitantides orion*).

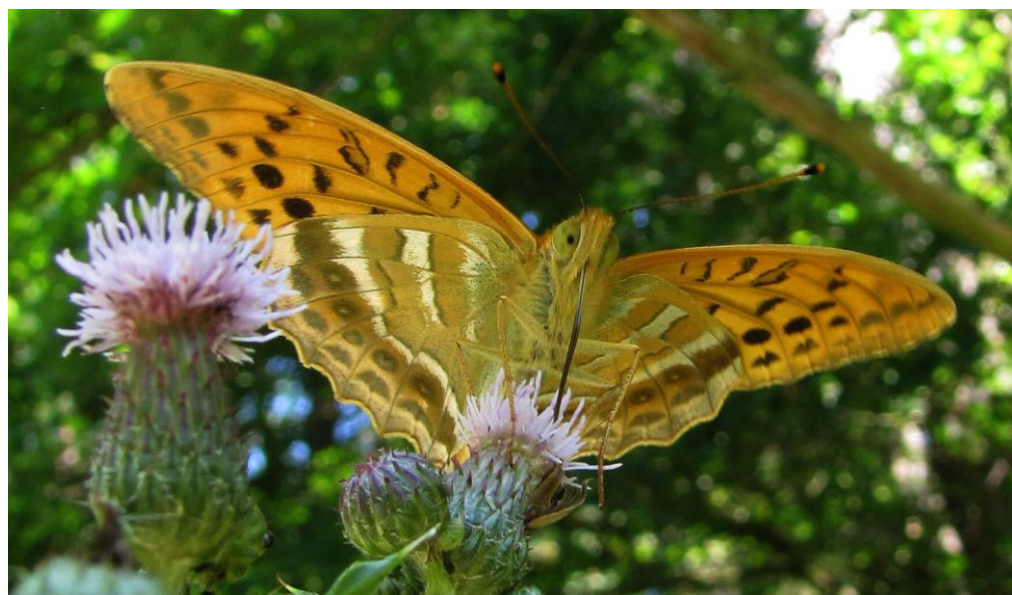
V území žije především početnější populace modráska rozchodníkového (*Scotitantides orion*). Působiví bývají začátkem léta hojní velcí motýli perleťovce stříbropáska (*Argynnis paphia*). Objevíme zde samozřejmě i řadu dalších: modráska jehlicového (*Polyommatus icarus*), okáče prosičkového (*Aphantopus hyperantus*), okáče lučního (*Maniola jurtina*), okáče voňavkového (*Brintesia circe*), okáče bojinkového (*Melanargia galathea*), okáče pohánkového (*Coenonympha pamphilus*), okáče třeslicového (*Coenonympha glycerion*) nebo běláška hrachorového (*Leptidea sinapis*).

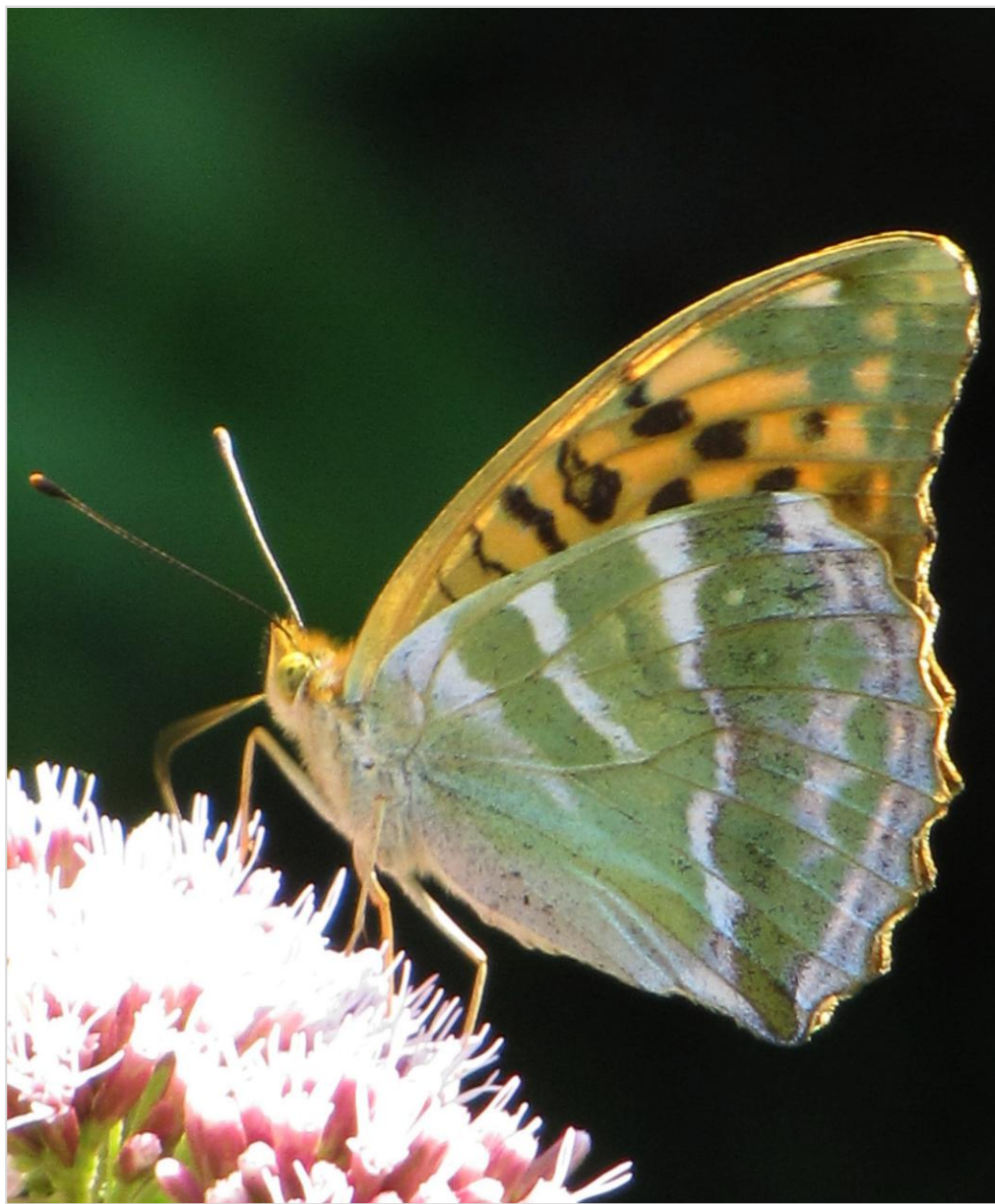

Perleťovec stříbropásek patří k našim největším denním motýlům. Zvláště vybarvení samců je úchvatné. S oblibou zde ve stráni sají motýli začátkem léta nektar na kvetoucích bukvicích lékařských (*Betonica officinalis*)

Nahoře samec, dole samice stříbropáska

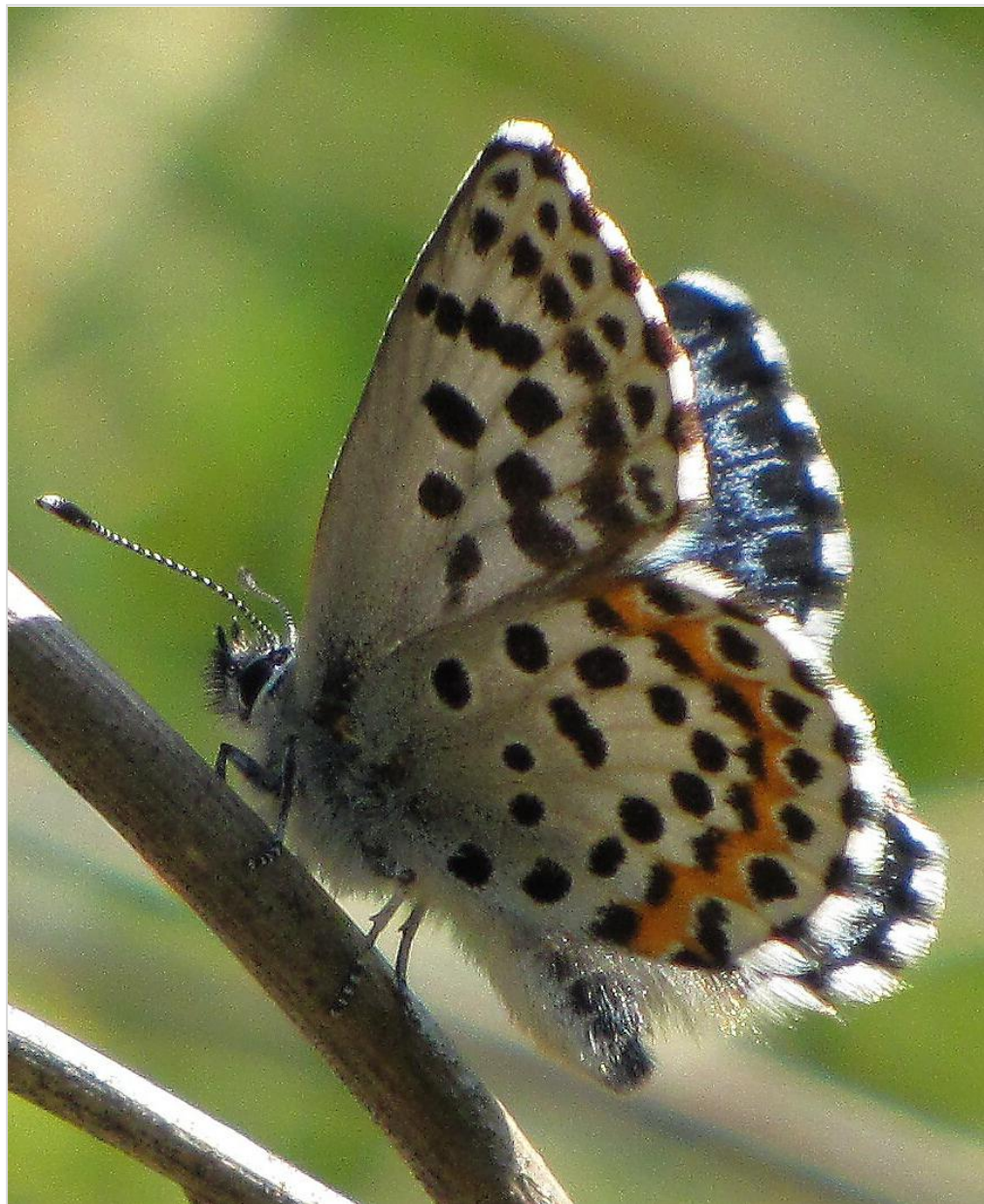

Střibropásek proto, že má ze spodu na křídlech stříbrné pásy.

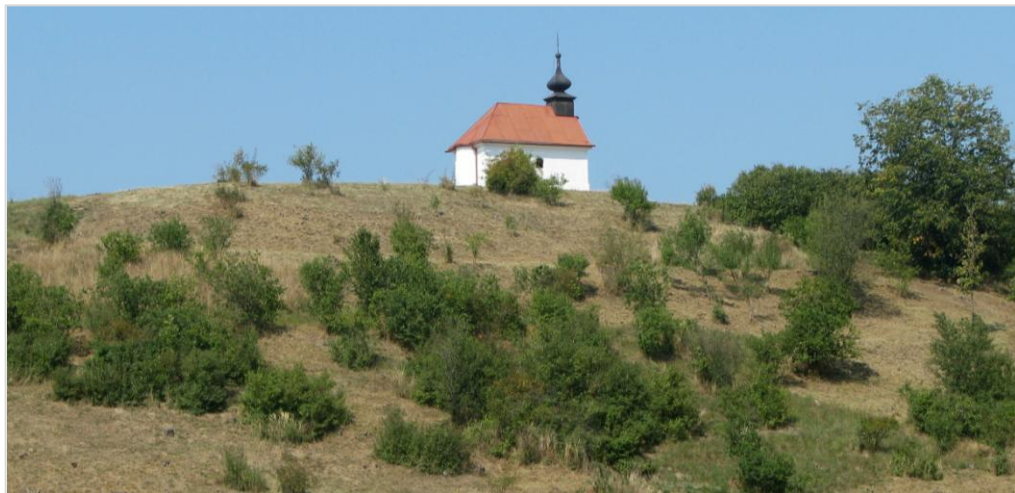

Housenky
modráška
rozchodníko-
vého se žíví na
rostlinách roz-
chodníku vel-
kého (*Sedum*
maximum),
kterých je tu ve
stráni dost a
dost.

SANTON

Přírodní památka Santon je tvořena rozsáhlým územím s mozaikou volných ploch teplomilných trávníků s více nebo méně roztroušenými dřevinami a zapojenými dřevinnými porosty různého zápoje. Najdeme zde tedy celou škálu typů prostředí včetně vlhčích partií s bohatými porosty kopřivy dvoudomé (*Urtica dioica*) podél severního úpatí kopce v nivě Tvaroženského potoka.

Celé území je v rámci Šlapanických slepenců jednou z nejvýznamnějších lokalit denních motýlů v souvislosti s výskytem několika druhů ostruháčků a početným shromaždištěm otakárků.

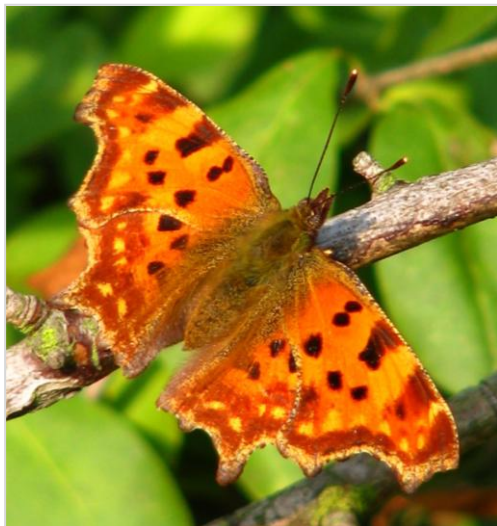
Santon je bohatou lokalitou baboček, se kterými se nejčastěji setkáváme v jihozápadních částech území, kde jsou bohaté osluněné porosty kopřiv, na které zpravidla kladou tito motýli svá vajíčka.

Babočka paví oko

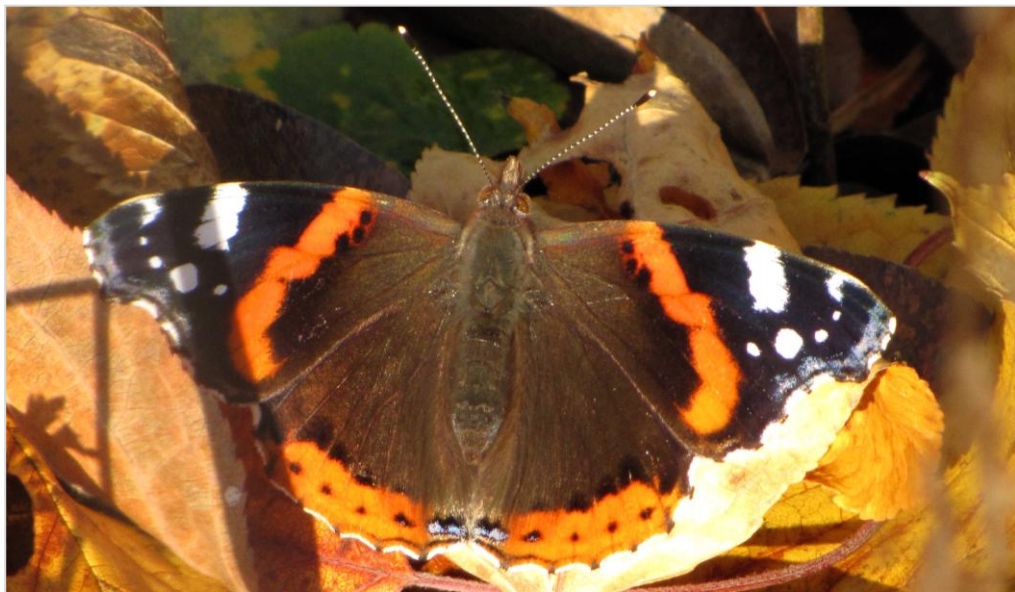
Nejpravidelněji bývá k vidění babočka paví oko (*Inachis io*), všechny ostatní jsou daleko vzácnější: babočka bílé C (*Polygonia c-album*), babočka admirál (*Vanessa atalanta*), babočka kopřivová (*Aglais urticae*) nebo babočka sítkovaná (*Araschnia levana*).

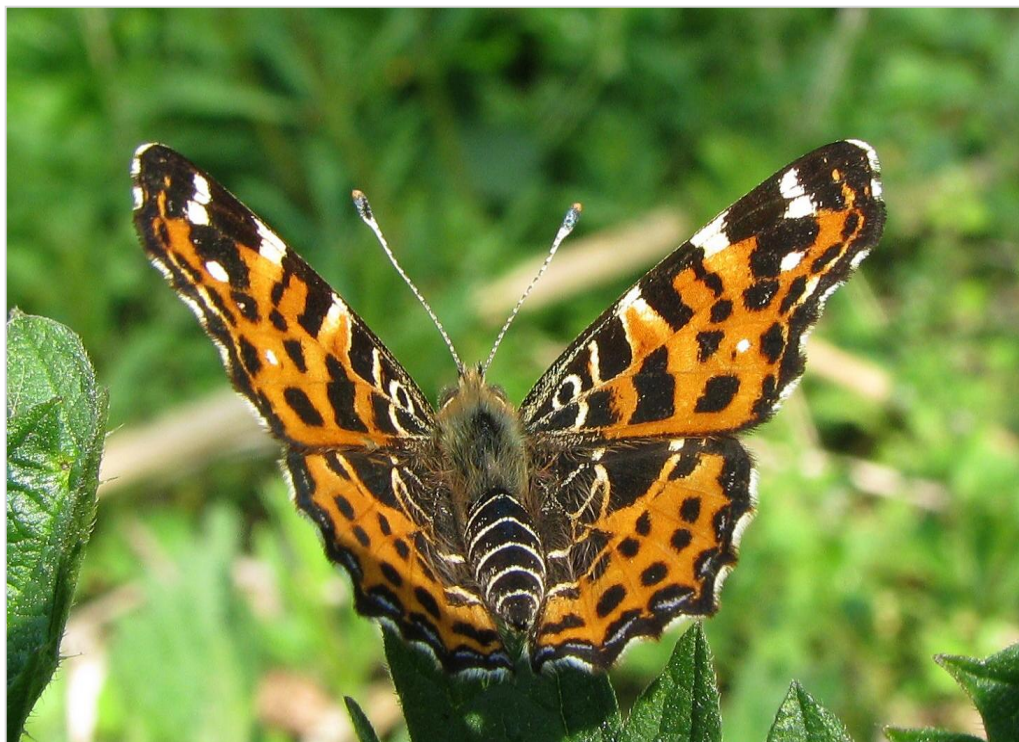
Babočka kopřivová

Babočka bílé C

Dospělci **babočky admirála** u nás zpravidla nezimují, ale každým rokem k nám přilétají během května od jihu (podobně jako babočky bodlákové) a následně se u nás rozmnožují. Občas však nějakí motýli u nás přezimují. Pokud spatříme tuto babočka v březnu nebo dubnu, tak jde určitě o jedince, kterému se to podařilo.

Drobná **babočka sítkovaná** se vyznačuje rozdílně zbarvenými motýly jarní (nahore) a letní (dole) generace.

Travnaté plochy Santonu nejsou na denní motýly nějak bohaté. Téměř výhradně jde o okáče, perleťovce, bělásky nebo žlutásky rodu *Colias*. Perleťovci jsou zastoupeni perleťovcem nejmenším (*Boloria dia*) a perleťovcem malým (*Issoria lathonia*), charakteristický bývá v červenci početný výskyt velkého perleťovce stříbropáska (*Argynnis paphia*). Z okáčů jsme tu v posledních letech sledovali okáče prosičkového (*Aphantopus hyperantus*), okáče lučního (*Maniola jurtina*), okáče bojínkového (*Melanargia galathea*), okáče pýrového (*Pararge aegeria*), okáče zedního (*Lasiommata megera*) nebo okáče pohánkového (*Coenonympha pamphilus*), ojediněle jsme zastihli i velkého okáče voňavkového (*Brintesia circe*). Vzácně jsme sledovali ohniváčka černokřídlého (*Lycaena phlaeas*).

Samec

Samice

Okáč zední
je charakteristickým
obyvatelem
svahů
v nejbližším
okolí kapličky.

Otakárci patří k našim největším a současně nejznámějším denním motýlům. S dospělci se setkáváme od konce dubna do srpna, kdy se každoročně líhnou ve dvou až třech generacích. Zatímco otakárek fenyklový (*Papilio machaon*) je především obyvatelem polí, polních úhorů, luk nebo zahrad, tak otakárek ovocný (*Iphiclides podalirius*) vyhledává výslunná a suchá místa s křovinatou vegetací a samice kladou vajíčka na keře hlohů a slivoní. Oba naše druhy se s oblibou soustřeďují na vyvýšených místech. Jedním z nich je i vrchol

Santonu, a pokud se nám podaří sem zavítat v optimálním termínu za teplého slunečního počasí, tak můžeme v nejbližším okolí kapličky zastihnout až desítky těchto nádherných motýlů, hlavně otakárka ovocného. Po dlouhé minuty pak můžeme sledovat jejich obdivuhodné letecké schopnosti, kdy i ve větru dokážou neuvěřitelně dlouho a umně plachtit.

Otakárek fenyklový

Samice **otakárka ovocného** kladou vajíčka s oblibou na keře hlohu

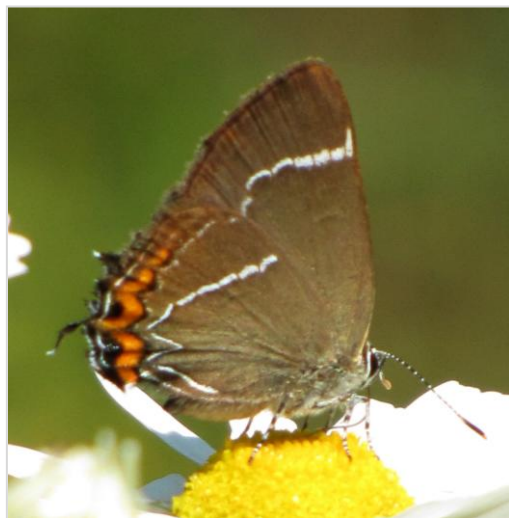

Jednou ze zoologických zajímavostí Santonu jsou ostruháčci, denní motýli, jejichž housenky se živí listy některých dřevin. Setkat se tu můžeme se třemi druhy. Ostruháček trnkový (*Satyrrium spinī*) sídlí hlavně po temeni hřebítu spadajícího z vrcholu dolů k okraji obce, kde má k dispozici spoustu živých

keřů řešetláku počistivého (*Rhamnus catharticus*) a zahlédnout ho zde můžeme od poloviny června do poloviny července. Zhruba ve stejnou dobu zde můžeme daleko vzácněji narazit na ostruháčka jilmového (*Satyrrium w-album*), jehož housenky se zase živí listy jilmů (*Ulmus* sp.). Ostruháček březový (*Thecla betulae*) bývá v posledních letech sledován v nejbližším okolí kapličky, kde v horních partiích severního svahu nachází slivoně (*Prunus institia*).

Ostruháček jilmový

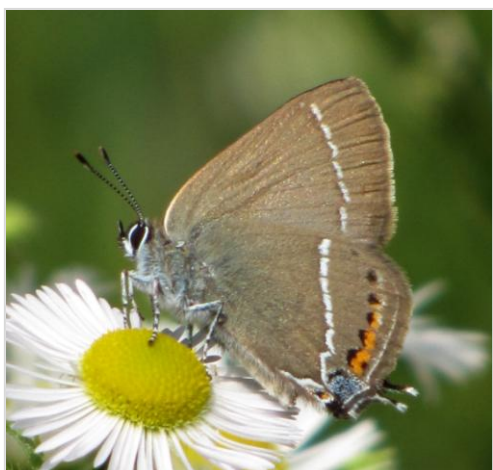
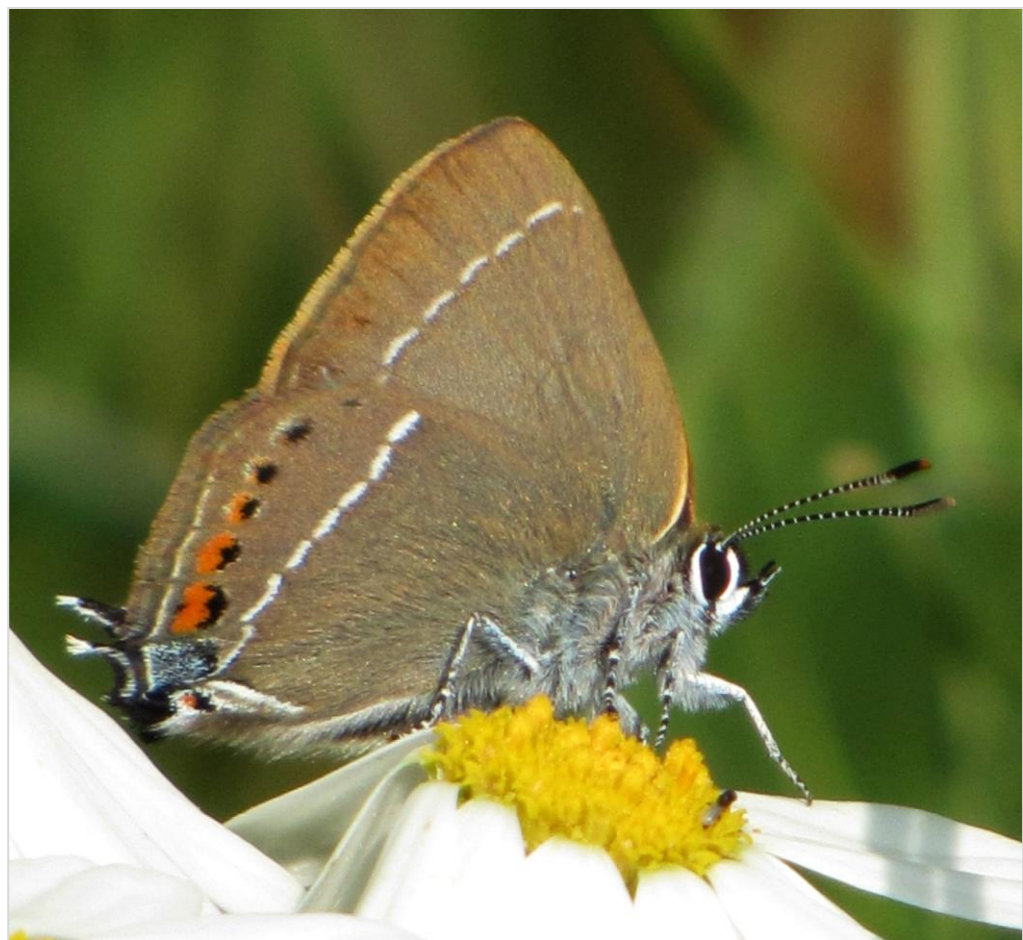
Ostruháček březový

Housenky **ostruháčka trnkového** se žíví na listech keřů řetláku počistivého

Modrásci se přímo v travnatých plochách Santonu vyskytují jen vzácně. Bohatou lokalitu však najdeme při jeho jihozápadním úpatí jižně pod objektem bývalé drůbežárny ve starém zatrávněném meruňkovém sadu. V posledních letech jsme tu sledovali především modráška jehlicového (*Polyommatus icarus*), modráška černolemého (*Plebejus idas*), modráška štírovníkového (*Cupido argiades*) nebo modráška tolicového (*Cupido decoloratus*). Daleko vzácněji

se tu objevoval modrásek jetelový (*Polyommatus bel-largus*) a modrásek tmavohnědý (*Aricia agestis*).

Pár modráška tolicového

*Nahoře samec, dole samice **modráška tolicového***

HYNČICOVY SKÁLY

Přírodní památka Hynčicovy skály je tvořena skalním útvarem z kulmských slepenců s teplomilnou květenou a roztroušenými dřevinami. Dříve měla 18 metrů vysoká skála údajně sloupovitý charakter, ale počátkem 20. století byla část odstřelena. V souvislosti s denními motýly je skála cenná pro přežívání populace modráška rozchodníkového (*Scolitantides orion*), který je vázaný na prosluněná skalnatá prostředí a motýli zde bývají k vidění nejlépe od poloviny dubna do poloviny května. Dlouhodobé přežívání druhu je zajímavé především s ohledem na minimální velikost lokality a její izolovanost.

Území je v rámci Šlapanických slepenců významnou lokalitou denních motýlů v souvislosti s přežíváním modráška rozchodníkového (*Scolitantides orion*).

Na rozdíl od
ostatních modrás-
ků, **modrásek**
rozchodníkový
často usedá na
zem, kameny nebo
skály.

STRÁNĚ NAD VINIČNÍMI ŠUMICEMI

Přírodně i krajinářsky jedinečným územím je rozsáhlý komplex prudkých jižních svahů nad Viničnými Šumicemi podél hranice výše položených zalesněných oblastí Dražanské vrchoviny. Nedílnou součástí komplexu je i přírodní památka Hynčicovy skály. V minulosti byl celý komplex různorodě využíván jako vinohrady, ovocné sady, zahrady, polička nebo kosené louky. Dnes jsou velké plochy už dlouho opuštěny a mnohde nacházíme pozůstatky dřívějších kamenných tarásků, které byly v prudkých svazích nezbytné. V nevyužívaných plochách už mnohde dominují monokultury ovsíku vyvýšeného, případně třtiny křovištní a další místa jsou atakována rozšiřujícími se keřovými porosty nebo náletovými dřevinami. Z cesty vedoucí podél horní hrany svahů jsou co chvíli malebné a působivé výhledy a rozhledy do širokého okolí. Opuštěné plochy, které bývají v prvních fázích biologicky nesmírně cenné, začínají s pokračujícím samovolným vývojem vegetačního krytu postupně ztrácet na hodnotě. Druhová rozmanitost se snižuje a mnohé druhy rostlin i živočichů mizí, ale přesto je tu ještě stále co k vidění, objevení nebo poznání. Dříve než invazní trávy, křoviny nebo náletové dřeviny zcela zvítězí.

Celé území je v rámci Šlapanických slepenců jednou z nejvýznamnějších lokalit denních motýlů.

Fascinující je ve zdejších stráních ještě stále obrovské bohatství hmyzu, například pro každého návštěvníka nápadných denních motýlů. Od konce dubna do září můžeme v některých úsecích cesty vedoucí podél horního okraje svahů spatřit drobné ohniváčky patřící mezi barevné skvosty naší motýlí říše. Žije zde ohniváček černokřídlý (*Lycaena phlaeas*) a černoskvorný (*Lycaena tityrus*). Ohniváčki nejsou v přírodě k vidění tak často, jako například mod-

rásce, které můžeme běžně sledovat, jak poletují nevysoko nad zemí a vyhledávají samice. Ohniváčky spíše jen jednotlivě vyrušíme. Samci jsou totiž výrazně teritoriální a často sedí na „vyčnívající“ bylině a po vyplašení bleskurychle odlétají nevysoko nad zemí, přičemž často ostře mění směr, aby se po chvilce zase vrátili na původní stanoviště.

Ohniváček černokřídlý

**Ohniváček černo-
skvrnný** (nahore
samec, dole samice)

V rozsáhlém komplexu se můžeme setkat až s několika desítkami druhů denních motýlů. K pravidelným patří setkání s oběma druhy otakárků, běláskem hrachorovým (*Leptidea sinapis*), ostatními běžnými druhy bělásků, žluťásky rodu *Colias* nebo babočkami. Z perleťovců narazíme na perleťovce malého (*Issoria lathonia*), perleťovce nejmenšího (*Boloria dia*) nebo perleťovce stříbropáska (*Argynnis paphia*). Na rozdíl od ostatních zdejších lokalit se tu pravidelně setkáváme s ostruháčkem ostružinovým (*Callophrys rubi*), běláskem řeřichovým (*Anthocaris cardamines*) nebo žluťáskem řešetlakovým (*Gonepteryx rhamni*). Modrásci jsou zastoupeni například modráskem jehlicovým (*Polyommatus icarus*), jetelovým (*Polyommatus bellargus*), vičencovým (*Polyommatus thersites*), vikvicovým (*Polyommatus coridon*), černolemým (*Plebejus argus*), tmavohnědým (*Aricia agestis*) nebo štírovníkovým (*Cupido argiades*).

Ostruháček ostružinový

Bělásek řerichový
(vpravo samec, vlevo
dole samice)

**Žlutásek
řešetlákový**

Bohatě jsou ve stráních zastoupeni okáči: okáč pohánkový (*Coenonympha pamphilus*), okáč třeslicový (*Coenonympha glycerion*), okáč strdivkový (*Coenonympha arcania*), okáč luční (*Maniola jurtina*), okáč bojínkový (*Melanargia galathea*), okáč pýrový (*Pararge aegeria*) nebo okáč rosičkový (*Erebia medusa*). Hojně tu dodnes žije okáč voňavkový (*Brintesia circe*) a dodnes tu přžívá mizející okáč ovsový (*Minois dryas*).

Okáč rosičkový

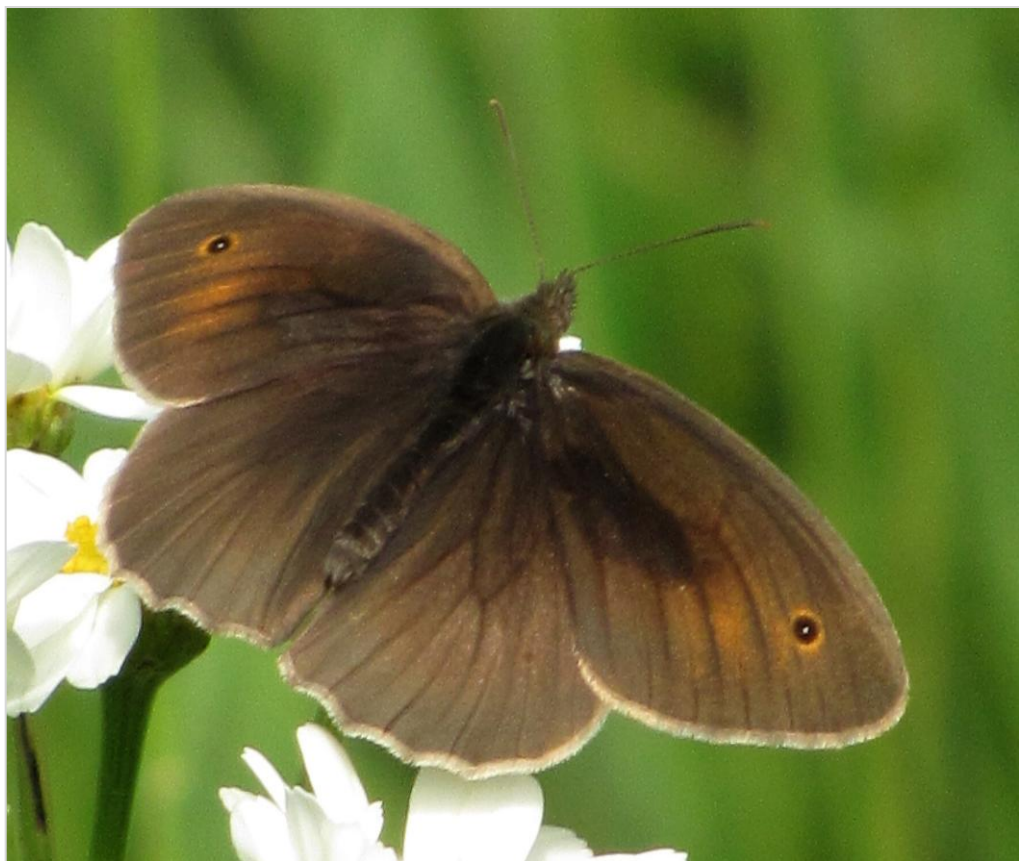

Okáč strdivkový

Okáč pohánkový
Okáč třeslicový

Okáč luční
samec

Okáč luční - samice

Okáč voňavkový
prakticky nikdy při
posedu nerozevřá
křídla. Pokud ho vyru-
šíme, tak je shora ne-
přehlédnutelným vel-
kým tmavým motýlem
a nápadně širokými
bílými lemy křídel.

Okáč ovsový je velkým a
v terénu nápadně tmavým
druhem

